röövkäigul maastiku perspektiivid, võttes oma ringi põlde ja niite. Õige sagedasti tarvitab U. lilli ja garderoobi-esemeid lüürilistamise vahendina, väljendades seega ürgnaiselikku tungi dekoratiivsusele. Värvimeel on esikohal U.-i luuletisis; kõla ja viisimeel on kõrvalisem. U. mõtleb võrdluste ja piltidega ning vajutab oma tundetooni pearõhu imaažile; seevastu on ta rütmika ühetooniline, värsi sisekõla väike ja riim puudulik. Suur tundeküllus ja intensiivsus meeleoludes mõjuvad siiski sedavõrt, et need puudused pole märgatavad. — Luuletiskogud »Verivalla« ja »Pärisosa« moodustavad ühiskondlikkude elamuste ringi. Saabunud ühiskondlik viletsus revolutsiooni ja sõja tagajärjel hävitas hõiskemeeleolud; esimest korda märkab luuletaja, et peale naise ja mehe vahekorra on olemas veel õe ja venna vahekord. Selle pöördelise tajuvuse tagajärjeks on tundetooni ja luuleilma maastiku järsk muutumine: endise roosa-sinise-punase-rohelise-valge spektri asemele asub violett-kollane-hall-must. U. ei otsi teid, kuidas vältida sotsiaalset viletsust iga inimese suhtes; ta otsib lahendust oma hingele. Tahes põgeneda kannatuste eest otsib ta pääsu esteetilises, kuid eetiline kui sotsiaalne mina ei lase end asendada esteetilisega. Eetiline U.-i luuletisis on: tahan saada heaks. See uus tahe annab uue jõu elamiseks (vt. kogus »Verivalla« luuletised: Verivalla, Surm, Surnute rongikäik, Mardus, A rebours I, Ma elan, Urbepäev, Mu süda laulab: laula). Meeleolult õige lähedane »Verivallale« on luuletiskogu »Pärisosa», milles leidub aktiivseid tulevikulaule tuleviku lootustega. Siia kuuluvad: Me ärkame, Inimene, Lainete manifest kallastele, Noorte laul. Need on ärkamisrütmid ja õnnekus uue vendluse tajumisest endises enesesse kiindunud inimeses. Selles kogus leiduvad ka U.-i kaunimad ja sügavamad filosoofilised luuletised, nagu: Kahetsus, Koduotsimine, Igavene küsimus, Elu, Õhtu, Kaks südant, Tühjad tunnid. »Verivalla« lauludes kõneleb intellekt tugevamalt; võõraste ainete sissemurd kajastub ka rütmis: aktiivne jamb annab maad kolmikveermele, read venivad pikemaks, rütm on katkendlikum ja alanenud kohati luuleks proosas. Ka on selles lauluderühmas tunda mõjustust saksa ekspressionistidelt, keda U. on tõlkinud. Siiski on need ideelised mõjustused ainult kergendanud ja soodustanud U.-i siseheitluse tulemusi. Riimi seisukohalt on »Verivalla« ja «Pärisosa« märksa paremad endistest kogudest. Nõrku käänderiime ja ebasuggestiivseid tüviriime on neis õige vähe. — Kui «Verivalla« luuletisterühm kaldub teatavas mõttes amorfsusse, siis osutavad U.-i luuletised 1923. a. alates jälle tõusu plastilisuse, rütmikindluse ja elamuste koondamise sihis. Aa. 1923—28 vaheajal on sündinud kaks luuletiskogu «Hääl varjust« ja «Rõõm ühest ilusast päevast«, milledest esimene pühendatud ahastusele, teine rõõmule. Eheda ja tervikliku, kuid sünge, painajalise ja monotoonse luuletiskogu »Hääl varjust« esimene osa mõjub naturalistliku ekspositsioonina järgnevale osale ettevalmistusest surmale, mille epiloogiks on filosoofiline luuletis »Aimus«. Esimese osa paremaid luuletisi on: Tuisk, Neurasteeniku kevad, Agulis, Kooljakuu, Kuutõbine. — Selle kogu keskosa ja lõpp koostub nagu mõni poeem tihedalt ja aste-astmelt tõusvaist peatükest, mis kerkivad suureks ahastavaks ummikuks ja valmivad igaveseks äraminekuks. Neid üksikastmeid osutavad luuletised: Unetuma laul, Vaev, Kontvõõras, Ahastaja, Varjumees, Ummikus, Enesetapja, Äramineja. Füüsiline kannatus unetuse all »Unetuma laulus«, mis on üles ehitatud kontrastil uinuja ja unetu vahel, tõuseb U.-i juures vaimlisele astmele. Sümboolne vaimline unetus vaimliselt magajate keskel ongi luuletiskogu suur kandev jõud. Vaimlise unetuse põhjuseks on sotsiaalne mure, ilmavalu ja kaastundmus. Selles ärkvelolemises, kui kõik magab ümberringi vaimlist und, tuntakse ühist südamelööki kogu loodusega, kuid selles tekib ka suurim ahastus, mis võib kihutada surma, tuimusse või võitlusse. U.-i luuletised on valinud surma tee. Nõrk aimus elust sealpool füüsilist surma on ainuke lohutus selles kõrvetavas kannatuste lõõsas. Vahest ainult U.-i loomupärane huumorimeel toob sesse palavusse kosutavat puhangut. Selle vastu on luuletiskogusse »Rõõm ühest ilusast päevast« kogutud luuletised, mida on inspireerinud ilus jumalailm ja uus küpsenud elumeelsus ning elutahe. Väljenduslikult on viimased U.-i luuletiskogud omandanud energilise rütmi, read on enamikus lühikesed ja lõpevad suggestiivsete täisriimidega, vaheldudes uusriimidega. Üldiselt on U. eesti moodsa lüürika suuranne.

Erateel saadud elulool. andmed; Looming 1928, nr. 4 (H. Visnapuu); F. Tuglas, Eesti uuem ilukirjandus (1920), lk. 29.

H. V.

UNDRITZ, Paul, koolikirjanik ja seltskonnategelane, sünd. 3. I 1854 Tartumaal Kuigatsi-Vaalu v. rendikohapidaja pojana, õppis aa. 1871—74 Valga õpetajate seminaris, mille lõpetamise järel oli 1 a. Räpina ja 2 a. Vändra klk.-koolis õpetajaks, mis ametist aga lahkus a. 1877. Valmistunud iseseisvalt küpsuseksamile, pääsis ta selle õiendamise järel a. 1881 Tartu ülikooli, kus usuteaduskonna lõpetas a. 1888. A. 1889 oli ta abiõpetajaks Vändra kog.,

Eesti biograafiline leksikon, 1926-1929, lk. 539